

scientists, mathematicians and physicians» [Electronic resource]. – Access mode: <http://life.pravda.com.ua/society/2013/05/9/128164/>. – Title from the screen.

14. **Троян, В.** Українські вчені за кордоном: «відплив умів» чи збагачення? [Текст] / В. Троян // Всесвіт. – 2007. – №3. – С. 133.

15. Офіційний сайт державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Заголовок з екрана.

16. **Стаканов, Р. Д.** Вплив трудової еміграції на інноваційний розвиток України [Текст] / Р. Д. Стаканов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tmm/209_32/28.pdf. – Заголовок з екрана.

Надійшла до редколегії 06.04.15

УДК 339.9

О. І. Качан

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

КЕРУВАННЯ КОНЦЕНТРАЦІЄЮ ТА КОНСОЛІДАЦІЄЮ КАПІТАЛУ В МІЖНАРОДНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ БІЗНЕСІ

Проаналізовано динаміку розвитку сектора інформаційних технологій, який безпосередньо впливає на становлення інформаційного бізнесу. Запропоновано визначення понять «злиття», «поглинання», «концентрація та консолідація капіталу». Визначено й досліджено підходи керування процесом концентрації й консолідації капіталу. Значну увагу приділено способам підвищення ефективності концентрації капіталу в галузі міжнародного інформаційного бізнесу, оскільки застосування класичного орієнтованого підходу недоцільне. Детально описано цільовий підхід ефективного керування капіталом у разі його концентрації та консолідації. Проаналізовано схему організаційно-економічного механізму процесу концентрації і консолідації керування капіталом.

Ключові слова: концентрація, консолідація, злиття капіталів, поглинання, керування капіталом, інформаційний бізнес, інформаційні технології.

Проанализирована динамика развития сектора информационных технологий, который непосредственно влияет на становление информационного бизнеса. Предложено определение понятий «слияние», «поглощение», «концентрация и консолидация капитала». Определены и исследованы подходы управления процессом концентрации и консолидации капитала. Значительное внимание уделено способам повышения эффективности концентрации капитала в области международного информационного бизнеса, поскольку применение классического ориентированного подхода является нецелесообразным. Подробно описан целевой подход эффективного управления капиталом в случае его концентрации и консолидации. Проанализирована схема организационно-экономического механизма процесса концентрации и консолидации управления капиталом.

Ключевые слова: концентрация, консолидация, слияние капиталов, поглощение, управление капиталом, информационный бизнес, информационные технологии.

The dynamics of the information technology sector, which directly affects the development of information business. A definition of «merger», «absorption», «concentration and consolidation of capital». Defined and researched approaches management process of concentration and consolidation of capital. Special attention is paid to ways of improving the efficiency of capital concentration in international information business since the application classically-oriented approach is inappropriate. Described in detail targeted approach effectively manage capital in case of concentration and

consolidation. The analysis circuit organizational and economic mechanism of the process of concentration and consolidation of capital management.

Key words: concentration, consolidation, merger capital acquisitions, capital management, business information, information technology.

Вступ. Інформаційний бізнес – відносно молода галузь економіки порівняно з іншими, проте зі стрімким розвитком інформаційних технологій його темпи приросту найбільші. Глобалізація світового економічного простору, лібералізація доступу на національні ринки та посилення конкуренції спонукають інформаційні компанії активно розробляти способи отримання додаткових конкурентних переваг на ринку. Власники й керівники компаній широко застосовують механізми злиття і поглинання для досягнення поставлених цілей. Процеси концентрації та консолідації в інформаційному бізнесі впливають на швидкість розвитку інформаційних технологій, що визначає актуальність дослідження.

Концентрацію та консолідацію капіталу детально розглянуто в численних працях відомих іноземних (М. Портер, Дж. Морган, В. Іонцев, Дж. Молотников, А. Руднев, В. Василенко, А. Шептуй і т.д.) та вітчизняних (А. Герасименко, О. Сазонець, О. Кириченко та ін.) учених. Слід зазначити, що в публікаціях цих дослідників розглянуто методичні та правові питання концентрації і консолідації капіталу. У той же час проблеми, пов'язані з керуванням процесами, практично не відображено в працях зарубіжних і вітчизняних авторів.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – розробка методичного підходу й формування на його основі механізму організаційної та економічної концентрації і консолідації керування в інформаційному бізнесі в сучасній глобальній економіці. Об'єкти дослідження – процеси й інструменти консолідації капіталу в інформаційному бізнесі. Основні методи дослідження – діалектичний метод наукового пізнання, загальнонаукові методи аналізу і синтезу, порівняльного аналізу й узагальнення даних.

Результати. Досліджуючи дану проблему, необхідно визначити категорії «злиття» та «поглинання», тому що саме ці процеси характерні для керування концентрацією й консолідацією капіталу. Під злиттям розуміють будь-яке об'єднання господарчих суб'єктів, у результаті якого утворюється єдина економічна одиниця з двох або більше структур. Поглинання передбачає об'єднання двох або декількох самостійних економічних одиниць, за якого поглинаюча структура зберігається і до неї переходять активи і зобов'язання юридичних осіб, які поглинають. При цьому юридичні особи, яких поглинають, або припиняють своє існування, або їх контролюють шляхом участі в капіталі [3, с. 49].

На розвиток інформаційного бізнесу безпосередньо впливають інформаційні технології. Науковці активно вивчають питання, присвячені швидким темпам розвитку інформаційних технологій. Дослідження світової динаміки злиття і поглинань в інформаційних технологіях дають можливість простежити динаміку в інформаційному бізнесі загалом. Нижче наведено динаміку злиття і поглинання на ринку інформаційних технологій за останні два десятиліття (рис.1).

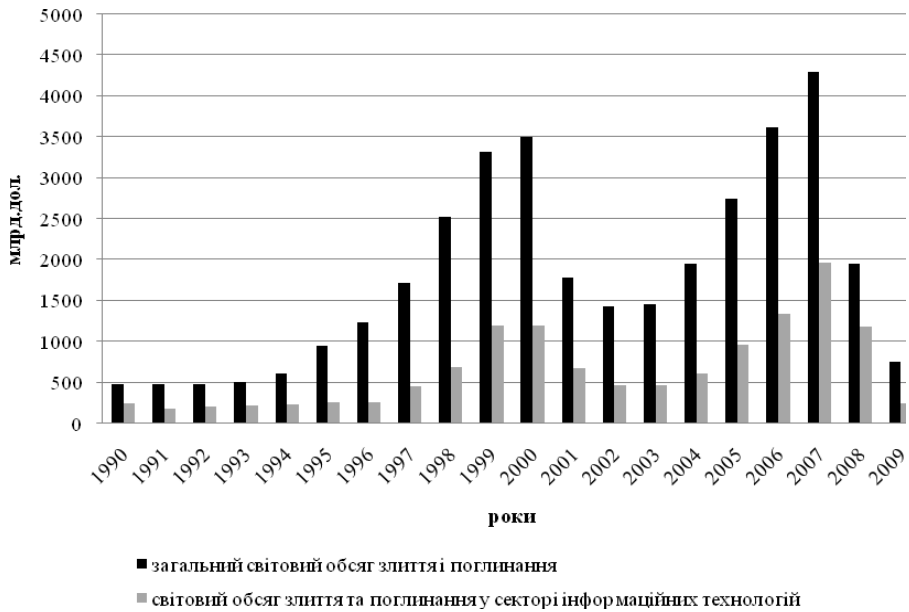

Рис. 1. Динаміка злиття та поглинання у секторі інформаційних технологій [8]

Як бачимо (рис. 1), процеси злиття та поглинання у галузі інформаційних технологій із початку 1990-х рр. мали позитивну наростаючу динаміку. Необхідно наголосити на значній активізації ринку з 1997 р., яка відбулася через виникнення значної кількості інтернет-компаній, що мали високі котирування акцій на біржі. Пожвавлення ринку пов'язане з бажанням інвесторів бути «на хвилі» нових технологій та отримати надприбутки. Проте створені бізнес-моделі виявилися неефективними, а затратені значні кошти спричинили хвилю банкрутств [8]. У свою чергу у 2001 р. помітно скоротилася кількість злиття (поглинання) як у секторі інформаційних технологій, так і на загальному ринку.

Подальше скорочення обсягів здійснених операцій злиття та поглинання в секторі інформаційних технологій пов'язане з падінням фінансових ринків після подій 11 вересня 2001 р. Проте вже з 2002 р. відновилася позитивна динаміка, і у 2006 р. обсяг злиття і поглинання в секторі інформаційних технологій відповідав рівню 2000 р. (рис. 1).

Із 2007 р. активність ринку в секторі інформаційних технологій знову почала знижуватись через світову фінансову та кредитну кризу, яка позначилася на вартості активів компаній, стабільності систем і платоспроможності інвесторів [8]. У 2009 р. обсяг угод злиття (поглинання) у секторі інформаційних технологій скоротився порівняно з обсягом у 2008 р. и відповідав рівню 1994 р.

Як можна побачити за результатами аналізу, останнє десятиліття ХХ ст. ознаменувалось безпрецедентним сплеском злиття і поглинання як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються. У 1999 р. було оголошено угоди на загальну суму понад 3400 млрд дол. Така кількість злиття і поглинання обумовила зміну загального задоволення в низці галузей, зокрема в інформаційному бізнесі. Утім багато економістів, аналітиків і консультантів мають сумніви щодо ефективності й доцільності процесів злиття та поглинання в бізнесі [9].

Численні дослідження підтверджують, що більшість злиттів і поглинань не

привели до створення додаткової вартості й відсоток таких невдалих операцій становив близько 60% [9]. У більшості компаній, які до цього були успішними, після злиття та поглинання спостерігалось повільне зростання, низька оборотність капіталу, зростання доходів зупинилось. Крім того, процеси злиття і поглинання відбувалися в основному в секторі високих технологій, проте після закінчення буму багато компаній стикнулися зі значними труднощами і здійснені угоди не виправдали очікувань. Економічний аналіз процесів злиття і поглинання показав, що 70 % виграшних угод не було реалізовано через недостатньо продуману систему інтеграції компаній [9]. Як правило, це трапляється коли партнери під час об'єднання не звертають належної уваги на відмінності в корпоративній культурі, що може призвести до неефективної роботи співробітників новоствореної компанії. Зазвичай процес інтеграції затягується, у результаті компанії втрачають своїх клієнтів і ефективних працівників.

Проаналізувавши факти можна зробити висновок, що в інформаційному бізнесі після інтеграції багато компаній через відсутність розробленого дієвого механізму злиття та поглинання капіталу не змогли ефективно функціонувати. Проте існує думка, що злиття може принести значну користь для компаній. Деякі з них в результаті злиття повністю трансформувалися і тепер мають високі темпи приросту капіталу, діяльність інших перейшла на якісно новий рівень.

Операцію злиття, на нашу думку, можна вважати успішною і такою, що сприяла створенню додаткової вартості капіталу, якщо:

- правильно вибраний та обґрунтований об'єкт угоди;
- процес інтеграції відповідає поставленим завданням;
- кожен етап інтеграції ретельно спланований і організований.

Процеси злиття та поглинання передбачають об'єднання капіталів, тобто їх концентрацію та консолідацію. Аналіз процесів концентрації і консолідації капіталу підтвердив необхідність їх теоретичного дослідження. У даний час ні наука, ні практика не виробили єдиного визначення терміна «концентрація». Замість нього у численних дослідженнях вчених і нормативних документах використовують поняття «концентрація економічної структури», «економічна концентрація», «концентрація ринку», «концентрація виробництва» і т.д. [1, с. 62].

Процес концентрації і консолідації капіталу багатогранний, складний і багатовимірний, що властиво ринковій економіці практично на всіх етапах розвитку. Поняття «концентрація і консолідація капіталу» – комплексна категорія, яку слід розглядати в загальних теоретичних і прикладних аспектах. Щодо загальнотеоретичного тлумачення концентрація і консолідація капіталу характеризує перманентний процес нарощування джерел фінансування діяльності компаній для збільшення фінансових потоків і зростання доданої вартості.

Стосовно прикладних аспектів концентрацію та консолідацію капіталу розглядають як комплекс економічних процесів різних організаційно-правових форм для збільшення розміру капіталу й підвищення ефективності його використання для задоволення інтересів усіх учасників процесу. Відповідно до цього тлумачення процеси концентрації та консолідації капіталу відіграють важливу роль у розвитку інформаційних компаній, тому що під час злиття та поглинання застосовують найефективніші способи розширення бізнесу з використанням досвіду компаній-учасниць. В умовах ринкової глобалізації для інформаційних компаній вирішальним є не лише вихід на ринок, а й можливість конкурувати та ефективно діяти.

Розглянуті тлумачення дозволяють припустити, що процеси концентрації та

консолідації відіграють важливу роль у розвитку інформаційного бізнесу, оскільки дають змогу стрімко розвиватися, збільшувати свої потужності та ефективніше використовувати капітал.

Для забезпечення ефективності управлінського процесу концентрації капіталу необхідно:

- 1) провести капітальну концентрацію більш простих процесів;
- 2) розробити набір умов і параметрів, що характеризують кожен процес;
- 3) призначити відповідального менеджера, який керуватиме та моніторитиме

лише один простий процес [7].

У цьому випадку кожен операцію слід розглядати як сукупність факторів, які впливають на кінцевий результат. Ці чинники включають загальні умови процесу та його основних компонентів: економічні, технічні, технологічні, соціальні, психологічні й управлінські фактори.

Для ефективного керування концентрацією та консолідацією капіталу необхідна реалізація процесійного підходу, тобто здійснення безперервних взаємопов'язаних дій. Проте застосування лише цього підходу – не завжди достатня передумова успіху. У ході керування концентрацією капіталу і його консолідацією необхідне застосування цільового підходу, який полягає у визначенні цільових орієнтирів, які забезпечують умови для здійснення процесу злиття та поглинання.

Процесійний підхід до керування процесом концентрації передбачає формалізацію, де кожен процес описують у вигляді послідовності дій і процедур, розподілених за рівнями керування. Під час дослідження керування процесами концентрації та консолідації капіталу доцільне застосування змішаного підходу (процесійно-цільового). Головною особливістю цього підходу є те, що досягнення концентрації капіталу можливе в разі координування елементів процесу в просторі й часі. Це дозволяє створити реальні умови для досягнення єднання планової ефективності процесу.

На першому етапі процесійно-цільового підходу в ході керування концентрацією капіталу розробляють стратегічні цілі. Другий етап передбачає вибір методу досягнення цих цілей. Третій включає оцінку досягнутих результатів. Застосування цього підходу дозволяє ефективно планувати необхідні ресурси та прорахувати можливості для мінімізації витрат.

Застосувавши раніше сформульовані тлумачення поняття «концентрація і консолідація капіталу», можна з'ясувати механізм процесу концентрації та консолідації капіталу. Процес керування капіталом досліджували багато вчених, які визначили основні блоки керування капіталом під час злиття та поглинання. Нижче наведено складники організаційно-економічного механізму процесу концентрації і консолідації керування капіталом (рис. 2).

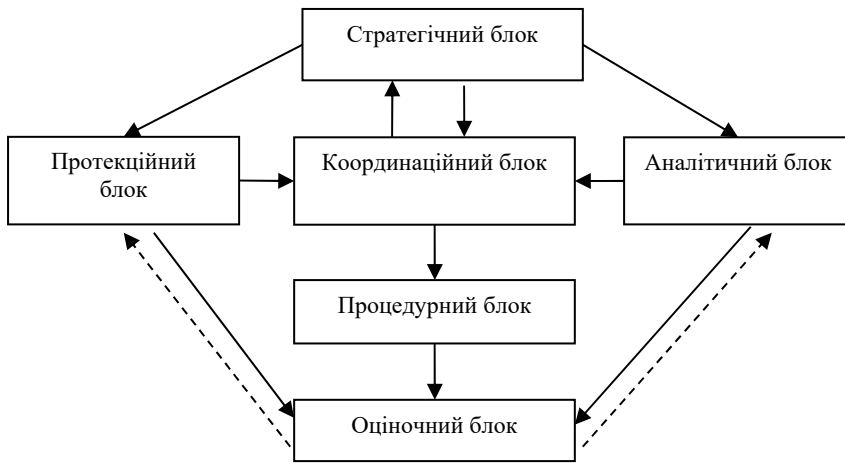

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм процесу концентрації і консолідація керування капіталом [7]

У межах стратегічного блоку в ході здійснення процесу концентрації і консолідації капіталу визначають цілі й завдання, які компанія планує досягнути. На основі поставленої стратегії проводять моніторинг динаміки ринку за двома основними напрямками: аналіз можливостей для злиття або придбання активів на ринку (аналітичного блоку) і протидія можливим спробам перехоплення і конкурентного поглинання (протекційний блок). Результати для кожного з можливих напрямків відображено в координаційному блоці. За умови, що можливості для злиття або поглинання знаходяться в межах аналітичного блоку і відповідають стратегічним цілям компанії, необхідні операції для завершення процесу концентрації та консолідації капіталу відображено в процедурному блоці.

Процеси концентрації та консолідації керування капіталом в зарубіжній літературі детально досліджено в межах окремого блоку. В межах стратегічного, аналітичного та оціночного блоків застосовні універсальні інструменти та методи, у той час як на протекційний, координаційний і процедурний блоки впливають національні та галузеві особливості.

Застосування організаційно-економічного механізму дозволить менеджерам контролювати процеси концентрації та консолідації капіталу на постійній і регулярній основі й за необхідності вносити корективи під час керування в кожному блоці.

Висновки. В умовах глобалізації сучасної економіки в галузі інформаційного бізнесу формуються об'єктивні передумови для концентрації та консолідації капіталу. За результатами проведеного дослідження обсягів злиття і поглинання в секторі інформаційних технологій, який має безпосередній вплив на становлення інформаційного бізнесу, виявлено, що останнє десятиліття ХХ ст. ознаменувалося безпрецедентним сплеском злиття і поглинання. Проте через недосконалість механізмів даного процесу в інформаційному бізнесі багато компаній не змогли ефективно здійснювати свою діяльність після інтеграції. Злиття та поглинання можна вважати успішними, якщо правильно обрано об'єкт для угоди, процес інтеграції відповідає поставленим завданням і кожен її етап ретельно спланований і організований. Досягнення концентрації капіталу можливе за рахунок координації в просторі та часі, що дозволяє створити реальні умови для досягнення єднання

планової ефективності процесу.

Наукова новизна одержаних результатів – обґрунтування необхідності застосування організаційно-економічного механізму під час консолідації та концентрації капіталу в інформаційному бізнесі на основі аналізу динаміки злиття та поглинання в секторі інформаційних технологій.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості застосування організаційно-економічного механізму в ході злиття і поглинання капіталу в інформаційному бізнесі. Застосування цього механізму дозволить удосконалити процес об'єднання та надасть можливість контролювати капітал і здійснювати необхідні зміни на постійній і регулярній основі.

Процеси керування концентрацією та консолідацією капіталу нові для економік світу, тому тенденції їх проходження визначають напрямки подальших досліджень.

Бібліографічні посилання

1. **Василенко, В. Н.** Контроль за концентрацией хозяйственных структур [Текст]: монографія / В. Н. Василенко, А. В. Шептий. – Ин-т економіко-правових исслед. НАН України. – Донецьк: Юго-Восток, 2005. – 162 с.

2. **Герасименко, А. Г.** Концентрація капіталу: сутність та основні форми реалізації [Текст] / А. Г. Герасименко // Фінанси України. – 2005. – № 10. – С. 116–123.

3. **Кириченко, О. А.** Деякі аспекти злиття та поглинання компаній у світлі побудови нової інтеграційної системи економіки [Текст] / О. А. Кириченко, Е. В. Ваганова // Актуальні пробл. економіки. – 2009. – № 2(92). – С. 45–56.

4. **Сазонець, О. М.** Розвиток світового господарства та глобальні інформаційні системи [Текст] / О. М. Сазонець. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 289 с.

5. **Lall, S.** Implications of Cross-Border Mergers and Acquisitions by TNCs in Developing Countries: A Beginner's Guide [Text] / S. Lall // QEH Working Paper Series, Working Paper. – 2002. – №88. – P. 12.

6. **Maucher, H. O.** View: mergers and acquisitions as a means of restructuring and repositioning in the global market – business, macroeconomic and political aspects [Text] / H. O. Maucher // Transnational Corporations. – 1998. – №7(3). – P. 153–183.

7. **Vereskun, M.** The management of concentration and consolidation of industrial capital processes [Text] / M. Vereskun, V. Kolosok // 6th International Scientific Conference. – 2010 May 13-14. – Vilnius, 2010. – P. 1113–1118.

8. **Morgan, J. P.** The era of globalized M&A [Electronic resource] / J. P. Morgan. – Access mode: https://www.jpmorgan.com/cm/BlobServer/The_era_of_globalized_M_and_A.pdf. – Title from the screen.

9. **Porter, M.E.** The Five Competitive Forces That Shape Strategy [Text] / M. E. Porter. – Harvard Business Review. – 2008. – January. – P. 79–93.

Надійшла до редколегії 10.04.15